

Intussen krijgen die vaktijdschriften het financieel steeds moeilijker binnen de logica van de industriële cultuurbedrijfsvoering die met veel overtuiging wordt gehanteerd op een beleidsniveau dat zich uitdrukkelijk niet met inhoudelijke vragen wenst te bemoeien. Hallo?

Men moet geen cultuursociologische studie laten uitvoeren, denk ik, om in te zien dat deze situatie in niet onbelangrijke mate dit deel van de cultuurberichtgeving in Vlaanderen hypothekeert. Ik vind dat ik dat mooi heb gezegd. Het klinkt goed, ik zal maar oppassen.

De bedrijfsmatige benadering, gekoppeld aan het sociaal-economische programma dat de kunstensector de laatste tijd over zich heen heeft gekregen, toont aan dat de autonomie van de artistieke ontwikkeling steeds minder op waardering kan rekenen en evenmin wordt beschouwd als een dynamische sociale factor die in een samenleving zorgt voor zingeving en kwaliteit.

20. In dit verband vraag ik me af of de culturele berichtgeving in kranten en weekbladen aan deze evolutie bijdraagt. Of onderzoekt ze ook de mogelijkheden om tegen deze ideologie in te gaan, bijvoorbeeld door de manier waarop er over cultuur kan worden bericht?

In elk geval stel ik voor dat diegenen die in de sector van de cultuurberichtgeving werkzaam zijn, niet ophouden met op te komen voor hun eigen positie en aandringen op tijd en middelen om zowel aan kunstcritiek als aan onderzoeksjournalistiek te doen.

Reflectie of weerspiegeling

Dat was het zo ongeveer. Misschien ben ik te weinig vertrouwd met wat de Vereniging voor Theatercritici die me heeft uitgenodigd, nauw aan het hart ligt. In elk geval weet men nu waar ik van wakker lig als het gaat om cultuurberichtgeving in Vlaanderen. Of deze problematiek ook anderen aanspreekt, mag blijken uit het debat. Ik kijk er met belangstelling naar uit.

Loek Zonneveld

Rancunedemocratie

‘Cultuur - dat is het stelsel van regels en wetten om de mensen te verhinderen elkaar te vernietigen. Cultuur moet de mensen tegen zichzelf, tegen elkaar, tegen de wereld beschermen en hen optimale vrijheid verschaffen.’ (Tom Blokdijk, *De cultuur van vóór de cultuur*, Amsterdam 1993).

Als het waar is dat cultuur is ‘uitgevonden’ om te voorkomen dat mensen elkaar de hersens inslaan, dan heeft er in het voorbije half jaar in Nederland een culturele ommekeer plaatsgevonden die wij, kaaskoppen, ons nog zeer lang zullen heugen. Centraal in deze culturele ommekeer staat wijlen prof. dr. P. Fortuyn, een populistische plebejer, die op 6 maart de grootste verkiezingsoverwinning ooit behaalde bij de gemeenteraadsverkiezingen in Rotterdam, vanaf die datum (met de Lijst Pim Fortuyn - LPF) afstevende op een *landslide*-overwinning bij de parlementsverkiezingen (in de peilingen stonden ze op een bepaald moment op één kwart van de parlementszetels). Prof. dr. P. Fortuyn werd op 6 mei, waarschijnlijk door een radicale veganist, doodgeschoten.

Zijn volgelingen kwamen op 15 mei vanuit het niets met 26 zetels in de Tweede Kamer. In de zomervakantie heeft de LPF, met de liberalen en de christen-democraten, een regeerakkoord in elkaar gesleuteld. En vanaf het moment dat die regering, onder leiding van de jonge christen-democraat Balkenende (een soort Guy Verhofstadt, maar dan met een Harry Potter-kapsel), was geïnstalleerd, is de nieuwe politieke formatie LPF bezig geweest ánderen en vooral élkaar de hersens in te slaan. Weinig cultuur, veel cultuurbarbarij. Tot zover de feiten.

Nederland – ik heb het in deze *Etcetera*-kolommen al eerder beweerd – is vooral een *cabaret*-land. Een cabaretier heeft recentelijk beweerd er, sinds het aantreden van de Lijst Pim Fortuyn, zesentwintig *tekstschrijvers* bij te hebben gekregen. Zélf kon prof. dr. P. Fortuyn, ‘Pim’ voor intimi, er trouwens ook wat

van. Toen een Britse reporter, een week voor zijn dood, informeerde naar denkbare, mogelijke, voorstelbare overeenkomsten tussen zijn politieke krachtlijnen en die van Europese politici als Le Pen en Haider, antwoordde prof. dr. P. Fortuyn in onvervalst polder-Engels: ‘I am not an antisemitic people’. Wie zich daar overigens iets té luid en iets té publiekelijk vrolijk over maakte, kon de volgende dag, via e-mails of via de post (al dan niet voorzien van een doorgeladen pistool of enkele kogels) op regelrechte levensbedreigingen rekenen. De herkomst van die bedreigingen blijft vooralsnog duister. Iedereen lijkt zo ongeveer iedereen te bedreigen. Nederland lijkt collectief gek te zijn geworden.

Toen tijdens het parlementair debat over de regeringsverklaring de fractieleider van de Lijst Pim Fortuyn, de gewezen defensieambtenaar (en ondertussen ook weer fractieleider-á) Mat Herben, min of meer verklaarde dat bedreigde politici die bedreigingen aan zichzelf te danken hebben (omdat ze niet voldoende uiting geven aan de *vox populi*), waagde een linkse parlementariër het tegen die houding fel stelling te nemen. Zij – het betrof de Groen Links-politica Femke Halsema – werd vervolgens door de leden van de LPF-fractie naar haar bankje teruggest: ‘Wegwezen jij!’ Deze vertoning werd door de Nederlandse publieke omroep live uitgezonden. Dezelfde publieke omroep overigens die door de politici van de nieuwe politieke formatie – door mij en mijn vrienden al aangeduid als de L(oze) P(olitieke) F(loddere) – kreeg aangezegd dat er nog wel wat appeltjes te schillen waren, omdat de LPF niet te spreken was over de negatieve berichtgeving die de LPF in de publieke omroep ten deel viel.

U begrijpt, dierbare Vlamingen, dat er ten noorden van Uw landstroken, een heus bananenkoninkrijk in wording is, waarin Uw bendes-van-Nijvel zijn getransformeerd tot genootschappen van in driedelig maatkostuum rondwandelende tweedehandsautohan-

HET CULTUREEL-POLITIEKE KLIMAAT IN NEDERLAND

delaren en in villawijken woonachtige patje-peeërs die zich de stem-des-volks hebben aangemeten en tegelijkertijd die stem ómsmeden tot wat onze Oosterburen het ‘gesundenes Volksempfinden’ plegen te noemen.

Korter gezegd: de rancunedemocratie. Je bent ergens heel erg tégen en organiseert op basis daarvan een politiek geluid. Prof. dr. P. Fortuyn was dáár, zo heb ik begrepen uit de ‘analyses’ van diverse, in hun gelaat wit weggetrokken, zittende politici, heel erg goed in. Die postume zaligverklaring van het fenomeen ‘Pim Fortuyn’ – en niet te vergeten zijn in talloze columns en boekjes vervatte ‘erfgoed’ (een traceerbaar politiek program had hij namelijk niet) – zegt aanmerkelijk meer over die zittende politici, dan over de voortijdig uit het politieke landschap weggeschoten mediahype Fortuyn.

Wat mij nog het meest beangstigt, is dat de griezels die op dit moment – binnen de regering en in het parlement – zijn erfgoed beheren, in de peilingen schrikbarend snel inzakken tot wat De Gaulle ooit een ‘groupuscule’ noemde. De burgers die op 15 mei op de LPF hebben gestemd, zitten barstensvol agressie tegen de gevestigde politiek. En die agressie laat zich niet in peilingen vatten, laat staan kooien. Ikzelf heb mijn democratisch stemrecht altijd beschouwd als de minimale mogelijkheid om ertoe bij te dragen dat de onredelijke geluiden die men kan horen aan de viskar, op de markt en aan de bar, in het publieke domein van het politieke debat op zijn minst in *genuanceerde* en *redelijke* standpunten zouden kunnen worden vertaald. Ik ben daar sinds de gebeurtenissen van de afgelopen zes maanden niet zo zeker meer over.

Wat een en ander betekent voor het Nederlandse kunstklimaat, daarover moet ik U voorsnóg in het ongewisse laten. Prof. dr. P. Fortuyn, wiens particuliere interieur wij met grote regelmaat op de televisie hebben mogen aanschouwen, had weliswaar een onvoorstelbare hoeveelheid kitsch (door hem als

‘kunst’ benoemd) in zijn huis hangen en staan, maar tot veel méér substantiële uitspraken over kunst en kunstbeleid dan dat er sprake moet zijn van sponsoring en profijtbegin-sel, heeft dat niet geleid. De regering Balkenende (CDA, VVD, LPF) heeft in haar regeringsverklaring niet één zin aan kunstbeleid gewijd. De staatssecretaris voor Cultuur, Mr. Drs. Cornelis Hubertus Johannes van Leeuwen (1951), komt uit de kringen van de fortunistische politieke geluk- en goudzoekers. In zijn parlamentsfractie LPF heeft vooral de voormalige conservatieve politieke journalist Ferry Hoogendijk zich over kunstbeleid uitgelaten. Dat waren geen verheffende geluiden. Onvoorstelbaar vond hij het dat opera en toneel door de overheid gesubsidieerd worden. Daar moeten toch sponsors aan te pas komen! De staatssecretaris zwijgt vooralsnog. De woordvoerder van de directeurs van Neder-

landse toneelgezelschappen, Jaap Jong, prijst de staatssecretaris voorlopig, omdat hij (als advocaat) zo deskundig is op terreinen van arbeidsrecht. Jaap Jong: ‘Over zijn belangstelling voor cultuur is minder bekend, maar daarover maak ik mij niet zoveel zorgen. De ervaring leert dat je beter een goed bestuurder kunt hebben die je de liefde voor de kunsten snel bijbrengt, dan een bevolgene met eigen hobby’s en vooringenomenheden, maar weinig bestuurlijke daadkracht.’

In de vroege jaren zeventig was staatssecretaris Van Leeuwen als basgitarist betrokken bij de symfonische rockgroep Kayak. Wat te doen, kunstenaars?

Ik weet het niet. Impulsief adviseer ik: een popzender hard aanzetten, om het geluid te dempen van het werk aan de loopgraven.

De kunst in Nederland gaat weer een tijdje ondergronds.

BINNENKORT: 2 UITGAVEN NAAR AANLEIDING VAN 20 jaar Etcetera

Van het kijken en van het schrijven. Teksten over theater
Een 25-tal teksten van Marianne Van Kerkhoven
Uitgave Van Halewyck, op initiatief van de Etcetera-redactie
Presentaties op 8 november (Concertgebouw Brugge)
en 12 november (Kaaitheater Brussel)

Etcetera 84: 20 jaar berichten over theater, dans, et cetera
een driedubbeldik decembernnummer
met een selectie uit de voorbije 20 jaargangen
i.s.m. uitgeverij Van Halewyck